

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ
Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...**

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

Lib. X. De Delectatione Victrice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

LIBER DECIMVS,

De Delectatione Victricæ.

CAPVT I.

Quanti illa referat.

Hæc hic præferet eximius Gratiæ defensor & enarrator Augustinus; vti nam eiusdem gratiæ largitor, & è cuius plenitudine hauriunt omnes, Dominus noster Iesus Christus, suo me lumine collustrare, & ea menti subiicere dignetur, quæ ad ipsius gloriam, & perseverare cupientium vtilitatem conferant. Et verò, quid iucundius, quàm de delectatione; quid vtilius, quàm de omnium victricæ discquirere: Hæc est, quæ iucunditate, mulcet, allicit, detinet; hæc, quæ fortitudine, roborat, vincit, coronat: Vis quædam diuinitus in animum instillata, qua id quod rectum est, amamus, quod prauum auersamur, omniaque vel malè blandientia, vel à recto deterrentia, fortiter contemnendo vincimus.

Hæc est quæ improba vitiorum tyrannide dudum pressos, vix que se in spem libertatis erigentes, non tantùm respirare, sed ad libertatem atque dignitatem filiorum Dei adspirare atque peruenire facit: hac sine nemo benè bonum inchoat, cum sine hac nemo verè bonum diligit; hac desinente & intermorta, illico inchoata bona deseruntur; at resumuntur, vigent, & ad extremum vsque retinentur, ipsa si redintegretur, vigeat, seque nobis indiuisa comes adiungat: verbo dicam, hac sine, nemo perseverat; cum hac autem, nemo non perseverat. Itaque hanc dicit D. Augustinus eam esse suavitatem, quam donat Deus, vt animæ nostræ terra suos virtutis fructus ferat, aliàs arida & sterilis futura, velut ager quem necros nec vlla pluuia molliuerit. Nec multò post Victricem delectationem vocat, quæ scilicet aduersantes cupiditatum illecebras, terrores ab improbis intentatos, inolitæ consuetudinis vim, & quidquid vitis suffragatur, euincit & expellit. Quam compellationem, quia dilucidior, quia gratior ad aures accedit, ceteris prætuli: quantumuis, etiam improbam illam, quæque ab eo quod rectum est, abducit, delectationem, quodammodo Victricem, quando virtutem vicit, hominem que sibi subiugauit, dici posse videam. Impropriè tamen id diceretur, cum non victoria, sed mera ibi clades reperiatur: cupiditas morbus est, nec vincit morbus, cum perimit, sed quo maior, eo per-

*De mer. &
remiss. lib. 2.
cap. 17.
Ibid. c. 19.*

G,ggg 2

nicio-

nicioſior eſt, & ipſi peius eſt; pariterque cupiditas, quo maior eo virtioſior, quo minor eo ſanitati propinquior eſt; non vincit, ſed miſerè perit, qui furore periculus, pro hoſte amicum vulnerans ſimul ſe perimit, & quomodo voluptarius vinceret, qui amicam virtutem fugans, peccati letalis vulnere ſe conficit? ſed neque dici poteſt voluptas victrix, quam ſummus Iudex ſummis & imparabilibus, quoſque effugere non poterit, doloribus addicit. Iſtane eſt victoria dicenda, quam quo momento conſequeris, eodem & captiuitatem, captiuitatem inquam diſſimam, & æternandam ſubis? Sed his omiſſis conſtat ſatis quid ſpectemus, & quantopere liquidiffimam illam mentis delectatione opremas, quæ impuram omnem virtiorum caliginem aut pruriginem, caſtiffimo ſplendoris ardore diſſipans, ad veram nos iuſtiæ lucem, Dei que noſtri ardentiffimum amorem grata ſuauiſſime conuertat.

Hinc etiam idem D. Auguſtinus lib. 1. de gratia Chriſti cap. 13. hanc ipſam ſuauiſſimam ineffabilem nuncupat, quam cap. 35. ait eſſe Adiuutorium ad benè agendum, quod Deus naturæ atque doctrinæ adiungit, flagrantiffimam & laminoſiſſimam caritatem inſpirando. Quo, & ſimilibus locis, vtrumque ſolent S. Doctor coniungere, vt nouerimus delectationem victricem, licet in intellectu, in ſcientia non ſit, ſine intellectu tamen, & ſine ſcientia non eſſe, cum cuiusmodi ſit donum, quo Deus menti noſtræ, iuſtiæ lumen inſundit vt agnoscat, ſed & voluntati ſuauiſſimam ac impulſum inſpirat vt delectet & ametur, ac præ ceteris (in quo victoria eſt) eligatur: Itaque lumen eſt, vt doceat & regat, ardor eſt, vt permoueat & inflammet.

*De corrup.
in gratia
cap. 2.*

Neque minus ſplendidum eſt nomen, quo eandem, Delectabilem perpetuitatem, & Inſuperabilem fortitudinem indiget: quæ vel ſola nomina, perfeuerantiæ dignitatem & mirè extollunt, & clarè exhibent: quid enim fortitudine, & inſuperabili fortitudine præclarior? ſi maximè illa eadem cum delectabili perpetuitate ſit coniuncta, aut potius ipſamet ſit delectabilis perpetuitas, nam & perpetuitas, ipſa per ſe, eſſe ſolet optabilis, & ſi delectatio acceſſerit, quid nili beata eſſe credetur? quia perpetua, non deficiet; quia perpetuè delectabilis, tædio non afficiet. O donum, non humanis vllis viibus, ſed ſola Dei boni largitate ſperandum! annon hæc à ſancto conſolatore, ſancta conſolatio virtus, quæ ex alto induebantur Apoſtoli: delectatio ſic indiuiſè iuſtiæ adhærens, vt etiam carcenibus, virgis, plagis, ipſa quoque pro Chriſti nomine obita morte gauderent! Veni ſancte Spiritus, & emitte cælitus lucis huius radii: conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium; da virtutis meritum, da ſalutis exitum, da perenne gaudium: vt piè canit Eccleſia, ſanctiſque deſideriis poſcimus, & aliunde nobis obuenire non poſſe ſcimus.

O amicabilem Dei opt. max. in homines prouidentiam! eos quidem, ne à recto aberrent, æternique ſe malis induant, præſcriptis legibus docet, minui deterret, pœnis reſtrænat, exemplis permouet; ſed hæc vel tantæ inſtabilitati

non dum esse satis, vel amoris (in quo salutis summa consistit) dignitati atque profusioni parum respondere iudicauit; ergo suauissimæ, nobilissimæ, purissimæ delectationis illecebris, in intimum mentis sinum largituè infusus, humanæ voluntatis amores, virtuti, perfectioni, Deoque adhamat, & firmissimè suauissimeque connectit. ô bonitatem, neque vnquam ardentèr satis amandam, neque satis pro dignitate laudandam, & pro sui singularitate mirandam! *Omni homini conuerso ad Deum, inquit magnus Augustinus, mutatur delectatio, in psal. 74. mutantur delicia: non enim subtrahuntur, sed mutantur.* Mutantur in meliores, in sanctiores, in penetrantiores; pro illicitis licitæ, puræ pro turbidis, pro fordidasintaminatæ succedunt. Hæc est gratia, hæc doctrina Dei, quam (vt idem sanctus Doctor loquitur) cum ineffabili suauitate infundit, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum, qui incrementum suum ministrat occultus, ita vt non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam imperiat caritatem. Quod expertus quidam, meritò clamabat, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.*

Sciebat bonus & prouidus Dominus, ea conditione hominem conditum, vt, quod verissimè animaduertit S. Gregor. *Anima sine delectatione esse nunquam possit.* Sciebat quoque similem eis rebus fieri quibus delectatur, cum ad illas tota rapiatur, immergatur tota, & vires totas ad earum adeptionem effundat: appetitioni enim vis quædam dominandi, & cetera sibi adiungendi inest, ac vbi etiam delectationis gustatus accesserit, tum verò iritatur & ebriatur, vehementior incumbit, aduersa cuncta perfringit, & quo steterit pluris, eo magis inardescit, & adeptione lætatur. Ne igitur & tam blandè in serpente, & tanto impetu prosterne hoste superemur, quæ optima, ea quoque iucundissima esse voluit Deus, virtuti que maximam & verissimam adiunxit delectationem. Ad hanc quidem, fateor, non ita pronus est aditus, volenti tamen patet, & vt velimus, vt assequamur excitat, iuuat, perficit auxiliator Deus. Elegantiùs, an verius dixerit Cyprianus nescio; *Nihil animum fidelem sic delectat, quam integra immaculati pudoris conscientia. Voluptatem vicisse, voluptas est maxima: nec vlla maior est victoria, quam qua de cupiditatibus refertur.* Quæ postrema verba, pulcherrimam delectationis tantæ, tamque iustæ rationem exhibent: etenim omnis victoria iucunditatis quiddam parit, omnesque homines eò natura duce feruntur, vt putent, retulisse victoriam, aliquid esse præclarum.

Vnde fit vt quo iustior, vtilior, strenuior fuerit, de perniciosiore & potentiore hoste victoria, tanto sit ipsa iucundior: quid autem vel iustius, vel vtilius, vel difficilius vincitur quam praua cupiditas? Terrores, timores, minæ, vno verbo, quod idem Sanctus ait, *malum omne, facilius vincitur quam voluptas: quia illud quidquid est, horridum est, hoc blandum.* & ecce cupiditate deuicta, à fœdissima seruitute vitiorum, ab improbissimo dominatu sensuum, in libertatem rationis afferimur, ad vitam dignam homine respiciamus, ac tum demum gustando ex-

Gggg3

peri-

*in psal. 74.**1. de gras. Christi c. 13.**lib. 13. Mor. ca. 8. vel. 6.**De bono pudic.**Eod. lib.*

perimur, quanto purior & suavior sit mentis oblectatio, qua veluti clauo clauum, sic delectationes corporis delectatione mentis extrusimus. Quam vtramque pulcre inter se componens D. Ambrosius ait, *Quoniam summum virtutis incensum proposuit Deus futura beatitudinis delectationem: idcirco vehemens quoque calcas erroris, delectationem diabolus excogitauit. qui dolus nostra summa infelicitate tam feliciter illi cessit, ut in primis illis capitibus furtiua delectatione superatis, etiam vitam securam per omnia tempora sobolis elideret. Nec vna clade contentus, quod semel ita bellè & expedite cessit, iterare non cessat: monetque*

*Præf. in
psalm.*

*De symb. ad
catech. li. 2.
In psalm. 1.*

D. Augustinus, *Plures tamen noueritis, dilectissimi, capere aduersarium per voluptatem, quam per timorem. Allicit enim homines, ut inquit D. Ambrosius, magis dulce peccati, quod ad presens influit, & impinguat audientis affectum, quam triste virtutis, quæ fidei spem, velut quoddam cortice amari laboris inuoluit. O nos desides, & primis sensum illecebris nimium faciles vinci! quod obuium est, etiam si fallax, accipimus; quod minus expositum, etiam si verè frugiferum & suaue, fastidimus.*

Equidem nisi benignissimus Deus & lumen largiatur, quo errorem nostrum, quo bona vera videamus, & sensum donet, quo iustitia & virtute delectemur, eadem cæcitate capti, iisdem semper in fordibus volutaremur: at miseretur, & liberat, liberati que miramur, & vnde, & quomodo tantopere sumus emutati non capimus. Ita ille quem consuetudinis anfulis obstrictum, antiquæ amicæ nuge nugarum, & vanitates vanitatum detinebant, vbi primum luce securitatis cordi infusa, dubitationis tenebras, & fluctuationis incertum depulit, protinus incenso corde clamabat, *Domine, ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancilla tue. Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis: laudet te cor meum, & lingua mea, & omnia ossa mea dicant; Domine quis similis tibi? Dicant, & responde mihi, & dic anima mea; Salus tua ego sum. — Quam suaue mihi subito factum est, carere suauioribus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Enciebas enim eas à me vera tu & summa suauitas: enciebas, & intrabas pro eis, omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini, omni luce clarior, sed omni secreto interior; omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Iam liber erat animus meus à curis mordacibus ambiendi, & acquirendi, & volutandi, atque scalpenti scabiem libidinum: & garriebam tibi claritati meæ, & diuitiis meis, & saluti meæ, Domino Deo meo. Iam ecce, primo in aditu sentiebat, quod olim ad populum è celliore loco dicturus erat,*

*D. August.
Confess.
li. 9. c. 2.*

*In psal. 32.
Ioan. 6.
Tract. 26.*

Quis enim sic delectat, quam ille qui fecit omnia quæ delectant? Iam re ipsa sentiebat, quod olim latius in illa Domini verba, Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum, explanaturus erat; Noli re cogitare inuitum trahi, trahitur animus & amore. — Ego dico, parum est voluntate, etiam voluptate traheris. Quid est trahi voluptate? Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Est quedam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille celestis. Porro si potest dicere licet, Trahit sua quemque voluptas, non necessitas, sed voluptas; non obligatio, sed delectatio; quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veri-

tate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est: An verò habent corporis sensus voluptates suas, & animus deseritur a voluptatibus suis? Si animus non habet voluptates suas, vnde dicitur: Filij autem hominum in regimine alarum tuarum sperabunt, inebriabuntur ab vbertate domus tue, & corrente voluptatis tue potabis eos: quoniam apud te est fons vita, & in lumine tuo videbimus lumen: Da amantem, & sentit quod dico: da desiderantem, da esurientem, da in ista solitudine peregrinantem, atque sitientem, & fontem aeterna patrie suspirantem: da talem, & scit quid dicam. Et post nonnulla, Ramum viridem ostendit cui, & trahit illam. Noces puero demonstrantur, & trahitur; & quia quod currit, trahitur, amando trahitur; sine lesione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Si ergo ista que inter delicias & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt, quoniam verum est, Trahit sua quemque voluptas: non trahit reuelatus Christus à Patre: Quid enim fortius desiderat anima, quam veritatem? Quo audas fauces habere debet, vnde optare vt sanum sit intus palatum vera iudicandi, nisi vt manducet & bibat sapientiam, iustitiam, veritatem, aternitatem?

Audis quo fonte deriuetur victrix delectatio, cum sic agnoscitur, sic amatur Deus, vt agnoscat, vt ametur quasi bonorum omnium summum bonum, summè delectans, summa beatitate complens. Delectetur impius in multitudine auri, in multitudine argenti, in multitudine mancipiorum, in multitudine postremo opum diuersarum, vinolentia, latissimorum & luxuriosorum conuiuiorum. *August. in psalm. 36. conc. 1.* Hac est potentia cui inuides, iste flos est qui te delectat? Nonne, etsi semper sic esset, plangendus esset? Quæ erunt autem deliciae tuae? Et delectabuntur in multitudine pacis. Aurum tuum pax, argentum tuum pax, pradia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quid quid desideras, pax tibi erit. Quia hic aurum quod est, non potest tibi esse argentum; quod vinum est, non potest tibi esse panis; quod tibi lux est, non potest esse potus. Deus tuus, totum tibi erit: manducabis eum, ne esurias; bibes eum, ne sitias; illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcietur ab eo, ne deficias; possidebit te totum integrum, totus integer; angustias non ibi patieris, cum eo cum quo totum possides; totum habebis, totum & ille habebit qui vos possidet. Tu tantum securus esto, custodi innocentiam, pretiosa res est. Ista D. Augustinus, quæ clariùs & latius persequi nostri non est instituti: sed cum delectationem victricem tanti esse, vt per eam ad summè delectantem perducamur, iam sit probatum, videamus quid sit delectatio, & qua potissimè via, si non eam comparare, cum Dei donum sit, at retinere, conseruare, & ad eam nos habiliores præbere possimus.

CAPUT II.

Quid sit vera hominis delectatio?

Delectatione hominem duciam diximus, & cuius notissimum est; sed etiam id proximum, ut eadem in re permanens delectatio efficiat, quamdiu ipsa permanet. Ita videas in comedendo, legendo, & similibus actionibus, tamdiu perseverari, quamdiu comestio, lectio, ludus oblectat: at si saturitas, tedium, fatigatio, sublato sensu voluptatis, molestiam creat, tum statim vel ab his cessatur, vel si qua vi perseverare cogimur, non sine tædio fit, & quasi durissimum iugum, id excutere conamur: quid gravius, quam saturato cibum ingeras, si bene fatigatum, & ab eo ludi genere aversum, in agitando pila contorqueas? Sed hæc sunt delectationes corporis, quæ & facilius comparantur, & æquius quàm delectationes mentis conservantur, ut suo loco dicemus: interim ut ab illis ad has transeamus,

Vnicuique rerum generi eam vim indidit Deus, ut & sui conservationem appetant, & his quæ sibi commoda, naturæque convenientia sunt, propensius & quasi libentius adiungantur. Ita suis tenerioribus flagellis, implicari abno pedamini vitem, ita diuturna siccitate hiolos agros calentem imbrem penitissimè sugere, & quodammodo siccundè ebibere, itidemque in vnicuique genere res singulas id avidissimè complecti videas quod naturæ suæ congruit, expanduntur, diffunduntur, vberiores & latiores arident. Si vero sensu præditæ sunt; tum sanè naturalis existit delectatio, quam optimè D. Thomas, verbisque rem aptè & aptè indicantibus, ait esse *ex præsentia connaturalis boni*. Quo fit ut aliæ sint visus, aliæ auditus, aliæ aliorum sensuum, aliarumque rerum delectationes, id etiam aliquem oblectet, quod alteri dolorem pariat, quia cum naturæ diuersæ, nec non interim pugnantibus sint, diuersa atque inter se pugnantia sunt necesse est, quæ illis continere possint.

Quidquid enim delectat, necesse est ut ei cui delectationem affert, bonum esse videatur, & quæ coniungatur, & quasi bonum agnoscat. In ipsa enim delectatione duo necessaria sunt, coniunctio boni, & huius coniunctionis quasi bonæ perceptio: nec enim absente bono delectamur, sed vel tristamur, vel desideramus; & si præsens, at incognitum, vel ingratum fuerit, neque sic delectamur: si enim adest, & nescimus, nulla inde potest esse iucunditas, molestiam verò creabit si auersamur, ut si ægroto, cibosque quibus eget fastidientem, eos ingeras. At verò quoties aliquid nobis bonum esse credimus, illudque sic assequimur, ut iam id in nostra esse potestate videamus, inde necesse est ut voluptas & delectatio consequatur. ita aures harmonia præsentem, quam harmonicam iudicent, tamdiu delectantur quamdiu bonam iudicant,

vilius

1.2.9.31.
a.1.6.1.2.9.11.
a.1. ad 3.
c. 9.35.
a.1.6.

visus floribus & lene ridentibus pratis, palatum gratis saporibus, nares odorum fragrantia gaudent.

Cum igitur delectatio, sit perceptio presentis boni cogniti, bonum autem cognitum ametur, & amoris tum perfectio tum expletio soleat esse iucunda, propterea id omne quod cum delectatione coniunctum est, iucundè, alacriter, impensè fit, laboremque delectatio exhaurit. Quod ò vitinam in delectationibus illicitis non utique adeò verum videremus! sed si in illis, tantum tamen valet delectatio, ratione Deoque repugnante, quantum illas valituras credimus, quibus ratio, quibus Deus, & optima omnia suffragabuntur? Iam enim ab illis quæ corporum erant, ad eas quæ animi transeamus. Verùm,

Ex eodem D. Thoma obseruemus, duobus modis aliquid quod concupiscamus esse delectabile: vno modo, quia conueniens est naturæ, vt cibus & potus, & quæ ad naturam sustentandam & fouendam faciunt; quare harum rerum desideratio, dicitur, Concupiscentia naturalis. Alio modo dicitur aliquid esse delectabile, quia id nobis conueniens & bonum esse apprehensione persuademus, & huiusmodi concupiscentia dicitur non naturalis, vel cupiditas. Et quoniam tam hominibus, quàm brutis quiddam est secundum naturam conueniens, atque delectabile, ideò etiam communes atque necessariæ illæ; hæc verò, quæ ex cognitione oriuntur, propriæ & appositæ dicuntur. Cum autem in iis quæ concupiuius oblectemur, quando ea sumus adepti, inde fit vt pro concupiscentiæ vario modo, varia exoriat delectatio: cum enim naturaliter aliquid concupiuerimus, & adepti fuerimus, naturalis, siue corporis delectatio sequetur; cum autem cognitione, persuasione, cogitatione impellente aliquid concupierimus, & affecti erimus, inde delectatio existet, quàm non naturalem, mentis, propriam, vel appositam nuncupare possis.

Iam verò, cum apprehensio, siue imaginatio, & cognitio hominis, non in sola sensuum bona, sed in alia excellentiora, puriora, & à corporis concretione remota rapiatur, ex omni verò desiderati boni consecutione delectatio sequatur; dici non potest, quin etiam ex eiusmodi bonorum adeptione delectemur, illa si nouimus, illa si acquisiuimus: cumque non corpus, non imaginatio corporea, illa percipiat quæ tantopere sunt expurgata, non erit qui inde delectetur, nisi intellectiuis, vt vocant, appetitus, siue quod idem est voluntas, cuius tam est proprium bonis mentis delectari, quàm sensus appetitui delectari bonis corporis. Quare D. Augustinus hæc spectans dixit, *Cum consentimus appetendo ea quæ volumus, cupiditas; cum autem consentimus fruendo his quæ volumus, lætitia vocatur. Itemque cum dissentimus ab eo quod accidere nolumus, talis voluntas mentis est; cum autem dissentimus ab eo quod nolentibus accidit, talis voluntas tristitia est.*

Quibus è verbis, totaque doctrina, multa maximi momenti docemur, & id quidem primò, vt, si propriè loqui volumus, non dicamus id esse hominis, quod

H h h

in

in homine vel naturâ, vel ipso necdum volente, & animum aduertente contigit; quare si quæ delectatio (vt improprie loquar) vel irrepit vel irrumpit in sensus; pariterq; si quæ cuiuspiam rei auiditas aut inserpit, aut virget; quamdiu consensus sollicitata voluntas negat, tamdiu neque hæc cupiditas, neque ista delectatio dicenda est; non erit quoque, vel metus vel tristitia dicenda, nisi voluntas accedens cesserit. Est enim æquissimum, vt mutationes, perturbationes, agitationes & obiecta, quæ vel forinsecus adueniunt, vel naturæ vietiam motus hominibus obtingunt, non tam hominis actiones, quam aliorum in hominem impressiones, & quodammodo iniuriôsæ in repugnantem aggressiones & habeantur, & dicantur. Ita est, quis tamen vulgi torrenti leges dabit? vidit voluntariorum & inuoluntariorum motuum sensus eisdem, eandem esse pelliciendi, exterrendi, varieque permouendi vim, itaque eodem vtrunque vel delectationis, vel tristitiæ, vel metus, vel cupiditatis nomine compellantur: & deficientibus alijs nominibus, id ipsum tequi, & indiscriminatè loqui cogimur. At meminisse oportet, tum demum eas esse homini delectationes proprias cum voluntas accesserit; sin minus, non hominis esse sed animantis, sed sentientis, sed naturæ, sed corporis & sensuum: vnde id præterea conficio, partem eam delectationis, quæ potior & præstantior est, à cognitione & voluntate, hoc est non à corpore sed à voluntate, pendere.

Præterea intelligimus hinc, quomodo cum vera tristitia delectatio, duæque diuersæ atque inter se pugnantibus delectationes esse simul in eodem homine possint: etenim si dissentiente atque renitente voluntate, blandæ quæpiam imagines, diutius, lepidius atque lætabilius sensibus inferantur, fieri non potest quin corpus earum oblectatione tangatur, tam diuque tangatur, quamdiu illarum præsentia sensibus illudet: nec enim in voluntatis est potestate efficere, vt non delectetur sensus, quando aliquid naturæ suæ conueniens nanciscitur. Verùm cum id inuita & repugnante voluntate fiat, ipsa que iudicat, bonum illud delectabile, non bonum, sed verè malum esse, quod fugiat, quod aueretur & perhorrescat, præsentis autem mali proprium sit, tristitiam parere, necesse est vt quod sensui iucundum est, id sit tali voluntati iniucundum, amarum, exosum, grauique tristitia contrahens: tum igitur si in vno eodemque homine tam voluptariè pelliciat sensus, tamque fortiter voluntas recti retinens contrà renitatur; ecce in vno eodemque homine, res eadem quæ delectationem sensui, tristitiam & dolorem voluntati, & quo maior ac importunior delectatio fuerit, eo acerbiorum ac intolerabiliorem tristitiam parit.

Quando verò simul sensus noster voluptariis rebus allicitur, & præter eas nactus delectatur, simul autè sanctioribus cælestium deliciis perfusa mens despretis infimis ad suprema liberiùs euolare contendit; duæ tunc in homine contrariæ delectationes insurgunt, quarum quæ potentior fuerit, vel alteram exstinguet (nec enim sensu dominante vigere mentis delectatio potest) vel fr-

et rationi subiugata, moderatius atque defaciatius cum voluerit adhibebit, repellit ubi noluerit: sunt enim etiam suae nonnullae sensibus oblectationes, quae sic hauriuntur, ut liquidissimis animi voluptatibus nihil officiant, nonnunquam & eas prouocent, & augeant plurimum. Quis nescit & ex auditu fidem, & ex pulcherrimo rerum quas videmus ordine, Deum quem non videmus intelligi: & his ipsis in eundem pelliciendi amoris finem vitur allektor Deus.

Ex his autem quasi in transcurso dictis, omnis illa mirabilis, sacrisque Literis & viris decantata, carnem inter & spiritum, pugna cuiusmodi sit, quam anceps, quam varia dignoscitur. Tota enim & inter delectationes est, & delectatione geritur, & delectatione finitur; pugnarum incrementa, pericula, fraudes, clades, victoria, induciae, pax, ruptaque pace redintegrata bella, quid nisi alternantis, recrudescentis, irritatae, repressae, vincenris, victae, languentis, iterumque vigentis delectationis vicissitudines atque conditiones sunt: o beatum illum qui delectatione mentis delectationes vicit corporis!

Est autem delectatio mentis, quaedam naturalis animae quies, adepto quod sibi conuenire credit bono: sitque ad similitudinem corporum, quae in loco sibi conueniente, ut grauius deorsum, leuius sursum, naturaliter quiescunt, quae tum demum illis bene sit; alias (ubi non impediuntur) mouentur, agitantur, naturalemque locum quodammodo suspirant: sic animus, ubi non delectatur, non quiescit, auidè inhiat sursum, deorsum, ubi delectetur inquirit; quod ubi repererit, quiescit, delectabiliter fruitur, nec inde nisi delectatione recedente diuellitur. *Locus anima*, inquit D. Augustinus, *non in spatio aliquo est, quod forma occupat corporis; sed in delectatione, quod se peruenisse letatur. Delectatio autem perniciosa sequitur cupiditatem, fructuosa caritatem.*

D. Thom.
1. 2. q. 31.
art. 3.

In psal. 9.

Cum igitur delectatio, sit grata quies animae, non potest ea in re vera esse delectatio, ubi vera quies esse non potest; cuiusmodi esse nequeunt quae fluunt pereuntque continuo, & quae animo perturbando quam tranquillando sunt aptiora. Atqui in corporis fluxis delectationibus, quae totae in rerum incertarum motione consistunt, cum ipsae sint instabiles, quae stabilis quies esse potest? quapropter, eis insultans D. Augustinus, *Vbi sunt, inquit, deliciae vestrae, propter quas ambulatis vias prauas? Non dicimus, Vbi erunt, cum hac vita transierit, sed modò vbi sunt? Cum hesternum diem hodiernus dies abstulerit, & hodiernum crastinus ablaturus sit: quid eorum qua diligitis, non transcurrit, & transuolat? Quid non fugit penè antequàm capiatur, cum ex ipso hodierno die nulla possit vel hora retineri? Ita enim secunda excluditur à tertia, sicut prima exclusa est à secunda: ipsius hora vnus, quae praesens est, nihil praesens est; omnes enim partes eius, & omnia momenta fugitiua sunt. Neque verò id in delectatione, quam in tempore minus verum est. Eius enim quae auditu, gustum, tactum lenius titillat, estne pars vlla quae permanet? delectatio quae praeteriit, desijt; quae futura est, nondum est; praesentis autem, quantum est momentum! quam decurtatum! quam volaticum?*

Serm. 25.
de verb.
Apost.

H h h 2

Iam

Confess. li. 2.
cap. 10.
lib. 1. cap. 1.

Iam verò si à ratione sunt alienæ, si diuinis legibus repugnantes, nulla quies, ac proinde neque vera delectatio esse potest, in rebus eis quæ mentis, ratione præditæ, verum bonum pessumdant, prauitatem, errorem, ignorantiam, insanitatem pariunt, ordinem euertunt, carnis & sensuum à domina ratione, Deique lege iustissima rebellionem fouent. Verissimè D. Augustinus exclamat, Deoque loquitur, *Quies est apud te valde, & vita imperturbabilis.* alioque loco, *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Hinc animus à recto deficiens, inlta corporis est deficientis à vita, cui bene esse non potest, in morbos, in corruptionem, in dolores & fætores labitur; nec dissimiliter animus, in infirmitatem, in tenebras, in anxios timores, conscientiaque cruciatus, improba delectatione compingitur, semperque in deteriora prolabitur, augeturque peruersitas, nisi se ipse respiciat, & errore correcto vitam sanctiùs instituat.

Quod cum fieri cœperit, & quasi illucescentis diei tenuiter aurora splendet, amarus quidam peccatorum dolor, præteritarumque sed prauarum delectationum horror animum occupat, sui que iam & pudet & pœnit, facta infestata cupit, & de malè factis à se pœnas exigit, acer expostulator, durusque sinitor, ac innocentia profuturæ vindex. At quoniam hic ipse dolor, rationi consentaneus est, mali depulsor, & bonorum est euocator, quoniam ad Deum, qui finis, qui summum bonum, qui pacatissima hominis quies est, reuocatus, hinc fit ut iusto isti dolori acquiescens anima, tranquillari incipiat, spe meliorum erigatur, & mirabiliter dolor ille dulcescat, eo iucundior, quo amarior, imò lacrymæ ipsæ quo vberiores & calentes, eo sunt omni rifu gratiores. Nempe id efficit, partim rectitudo naturæ conueniens, cui gratum est malis pessimis, duraque voluptatis seruitute liberari; partim & maximè, Dei Domini nostri liberalis benignitas gratia suæ delectabilem suauitatem infundens, hominemque humanis, hoc est amoris, vinculis sibi lenissimè arctissimeque deuinciens.

Concludamus igitur, Veram hominis delectationem, in mente esse, rationi consentire, ex iis duci debere quæ pacem animo pariunt, conscientiam tranquillam, vitia & perturbationes reprimunt, ad æternam beatitudinem conducunt, Deoque fini ultimo & summè desiderabili atque delectabili propius adiungunt. Intra meos me limites arctabo, aliàs quomodo hæc fiant, quam variæ quantæque sint sanctæ delectationes amplè admodum dicere, & pleni sunt Sanctorum libri. Aliquid leui brachio obiter tentemus.

C A P V T III.

*De eadem delectatione ex D. Augustino, & D. Thoma
Aquinatē.*

Svtiliter (vt assolēt) quodam loco differens D. Thomas Aquinas, asserit, ^{I. 2. q. 34. art. 4.} Sex delectatione singulas actiones, imò ipsum etiam hominem esse iudicandum bonum vel malum, ideoque eam ait esse *mensuram, vel regulam, secundum quam*, vt eius ipsissima verba referam, *iudicetur bonum vel malum in moralibus.* Cuius sententiæ hanc rationem profert, quòd voluntas, & omnis actio voluntaria, præcipuè ex fine, bona vel mala dignoscitur; id autem est finis, aut certè pro fine habetur, in quo voluntas quiescit; ibi enim finitur contentio, & quasi ad optatam metam peruentum sit, à labore cessatur. Atqui vbi quasi in re quæsitā & obtenta quiescit, ibi delectatio percipitur, est igitur delectatio instar propositi finis, ex qua præcipuè malum bonumque iudicatur; & is malus habeatur, qui malo; bonus, qui bono delectatur; delectatur, inquam, voluntate, mente, desiderio, non autem corpore, soloque in sensu inuoluntario illapsu.

Ex quibus id etiam conficitur, vt, quoniam ex mensura magnitudo æstimatur, inde quoque virtutis aut vitiositatis modum coniectura qua fas est consequamur, & ille vitiosissimus habeatur, qui prauis delectationibus plurimum irretitur; is contra, virtute perfectus, cuius in mente virtutis delectatio radices egit altissimas. Quam in rem egregium admodum, multisque sententiis utilissimis, & gratis acuminibus perspersum D. Augustini locum eius verbis referam: sit licet longior, erunt tamen sancti Patris verba, meis omnibus longè gratiora, speroque non grauare lecturos, quod cum iucunditate descripsi. Sic autem loquitur:

Amanda est iustitia, & in hac iustitia amanda, gradus sunt proficientium. ^{De verbis Apost. Ier. 17.} Prius est, vt amor iustitiæ non præponantur omnia quæ delectant. ipse est primus gradus. Quid est quod dixi? vt inter omnia quæ delectant, plus te delectet ipsa iustitia: non vt alia non delectent, sed plus ipsa delectet. Delectant enim quædam naturaliter infirmitatem nostram, vt cibus & potus delectant esurientes atque sitientes, vt nos delectat hæc lux quæ de celo funditur sole exorto, vel quæ sideribus & luna fulget, vel quæ in terra accenditur luminibus consolantibus tenebras oculorum: delectat canora vox, & suauissima cantilena; delectat odor bonus; delectant etiam tactum nostrum quæcunq; pertinent ad carnis

H h h h 3

nis

nis aliquam voluptatem, & hæc omnia quæ nos delectant in sensibus corporis, aliqua licita sunt. Delectant enim, vt dixi, oculos & spectacula ista magna naturæ, sed delectant etiam oculos spectacula theatrorum; hæc illicita, illa licita: psalmus sacer suauiter cantatus delectat auditum; sed delectant auditum etiam cantica histrionum; hoc illicite, illud licite: delectant olfactum flores & aromata, & hæc Dei creatura; delectant olfactum etiam tura in aris dæmoniorum; hoc illicite, illud licite: delectat gustum cibus non prohibitus, delectant etiam gustum epulæ sacrilegorum sacrificiorum; hoc illicite, illud licite: delectant conjugales amplexus, delectant etiam meretricum; hoc illicite, illud licite. Videtis ergo carissimi, etiam in istis corporis sensibus licitas esse & illicitas delectationes. Iustitia sic delectet, vt vincat etiam licitas delectationes: & ei delectationi qua licite delectaris, præpone iustitiam.

Constituamus ante oculos propter hoc quod dixi, exemplum certaminis. Interrogo vtrum ames iustitiam? respondebis, amo: quod non responderes veraciter, nisi te aliqua eius delectaret: non enim amatur, nisi quod delectat. Delectare in Domino, Scriptura dicit: Dominus autem iustitia est: non enim tibi fingere debes Deum quasi idolū, inuisibilibus similis est Deus, & ea in nobis sunt meliora, quæ sunt inuisibilia; melior est fides, quam caro; melior est fides, quam aurum; & melior est fides, quam argentum, quam pecunia, quam prædia, quam familia, quam diuitiæ; & ista omnia videntur, fides non videtur. Cui ergo similiorem putabimus Deum, visibilibus, an inuisibilibus? pretiosis, an vilibus: de vilioribus loquar. Habes duos seruos; vnum deformem corpore, alium pulcherrimum, sed illum deformem fidelem, alterum infidelem. Dic mihi quem plus diligas? & video te amare inuisibilia. quid ergo? quando plus amas seruum fidelem licet corpore deformem, quam pulcrum infidelem, errasti, & fæda pulcris præposuisti? vtrique non, sed pulciora fædis præposuisti. Contempsisti enim oculos carnis, & erexisti oculos cordis: interrogasti oculos carnis, & quid tibi renunciauerunt? Ille pulcher est, ille fædus; repulisti eos, eorum testimonium reprobasti. erexisti oculos cordis in seruum fidelem, & non in seruum pulcrum; istum inuenisti fædum carne, illum pulcrum: sed pronunciaisti & dixisti, Quid fide pulcrius? quid infidelitate deformius? ergo præ omnibus voluptatibus, hoc est delectationibus etiam licitis, amanda est iustitia. Si enim habes sensus interiores, omnes illi interiores sensus delectantur delectatione iustitiæ. Si habes oculos interiores, vide iustitiæ lumen; quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. De illo lumine dicit psalmus, Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Item, si habes aures interiores, audi iustitiam. tales aures quærebat qui dicebat, Qui habet aures audiendi audiat. Si habes olfactum interiūs, audi Apostolum, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Si habes gustum interiūs, audi, Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus. Si habes tactum interiūs, audi quid sponsa can-

Psalm. 12.

Luc. 8.

2. Cor. 2.

Psalm. 33.

ter de sponso, Sinistra eius sub capite meo, & dextra eius amplexabitur me. Ex-
emplum ergo, vt dicere cœperam, huius certaminis proponamus. Videamus,
fratres mei, quisnam sit, interroget, & respondeat quod dicturus sum, vtrum sic
delecterur iustitia, vt eam ceteris, ad hos sensus corporis pertinentibus, dele-
ctationibus anteponat? Ecce, delectat te aurum tuum, oculos tuos delectat,
metallum est pulcrum, fulgentissimum, delectat, pulcrum est, non nego: nam
si pulcrum negauero, Creatori iniuriam facio. Venit ergo tentator, & dicit tibi;
Tollo tibi aurum, nisi dixeris pro me falsum testimonium; si autem dixeris, ad-
do tibi. Decertant in te duæ delectationes; modò interrogo te quid præponas,
quid te plus delectet, aurum an veritas, aurum an verum testimonium: an hoc
lucet, & illud non lucet: fides quæritur in vero testimonio. aurum lucet; fides
non lucet: erubescere habeo oculos: quod amabas in seruo tuo, redde Domino
tuo: iam dudum enim, cùm interrogarem de duobus seruis tuis, vno deformi
fidei, alio pulcro infidei, quem magis diligeres; respondebas mihi iustè, & præ-
ponebas, quod præponendum fuit. Reddin te, quia modò agitur de te ipso.
Certè amasti seruum fidelem. Dominus tuus indignus est, si te habeat seruum
fidelem? & tu seruo tuo fidei, pro magno quid promittebas? vt multum dili-
geres, summum præmium libertatis. Quid magnum promittebas fidei seruo
tuo? libertatem temporalem. Nonne videmus multos seruientes, non egentes;
& liberos mendicantes? en exigebas ab eo fidem, cui promittebas libertatem:
nec ei seruas fidem qui tibi promittit æternitatem?

Longum est per singulos corporis sensus excurrere: sed quod de oculis dixi,
hoc de ceteris intelligite, & præponite delectationi carnis, delectationem men-
tis. Carnem quippe vestram delectant illicitæ voluptates: mentem vestram
delectet inuisibilis, pulchra, casta, sancta, canora, dulcis iustitia, vt non ad eam
timore cogamini. Si enim ad eam timore cogimini, nondum delectat. Peccare
non debes timore pœnæ, sed amore iustitiæ. hinc Apostolus dicit, *Humanum Rom. 6.*
dico propter infirmitatem carnis vestrae. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire
immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: sic nunc exhibete membra vestra seruire ius-
titie in sanctificationem. Quid dixi? Humanum dico: quod potestis portare di-
co. Quando exhibuistis membra vestra iniquitati ad flagitia perpetranda, ti-
more adducti estis, an delectatione inuitati? Quid dicitis? respondete nobis,
quia & qui benè viuistis, malè aliquando fortasse vixistis. Quando peccabatis,
delectabamini in peccatis vestris: timor vos adducebat ad peccandum, an sua-
uitas peccari? respōdebitis, Suauitas. Ad peccatum suauitas adducit, & ad ius-
tiam timor impingit: probate vos: inspicite vós: tollat aurum qui minatur, sua-
uior est iustitia, lucidior est iustitia. Non det aurum qui promittit, præponenda
est auro iustitia. Delectando præponenda est, fulgentior est, lucidior est, suauior
est, dulcior est. Iam ergo si quis se probat, & in hoc certamine superauit, audiuit
Apostolum dicentem: *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae. Sine du-*
bio.

bio pepercit infirmitati, & nescio quid gratius, minus idoneis dicere tentauit. Ecce, inquit, hoc dico quod capere potestis. Exhibuistis membra vestra delictis illicitis: peccatorum suauitate ducti estis, ut illa faceretis: ducat vos ad recta facta, suauitas & dulcedo iustitiæ: amate iustitiam, quomodo amastis iniquitatem. Digna est iustitia quæ à vobis impetret, ut exhibeatis illi quod exhibuistis iniquitati: hoc est, humanum dico; hoc est quod infirmitas vestra tolerare adhuc potest. Quid ergo suspendit Apostolus? quid distulit dicere? quid distulit dicam si potero. Appende iustitiam & iniquitatem. Tantumne digna est iustitia, quantum digna fuit iniquitas? sic amanda est ista, quomodo amata est illa? ablit ut sic, sed, & utinam vel sic, ergo plus? plus omnino. In iniquitate securus voluptatem: pro iustitia tolera dolorem. In iniustitia inquam, securus est delectationem, pro iustitia tolera dolorem: hoc est plus. Ecce nescio quis ætatis lubricæ impudicus adolescens, suauitate illiciente iniecit oculos in coniugem alienam, amavit, cupit peruenire: quærit tamen latere. Sic enim amat voluptatem, ut plus timeat dolorem. Quare quærit latere? timet apprehendi, ligari, adduci, includi, produci, torqueri, occidi. Hæc omnia timendo, in illa appetitione suauitatis suæ latebras quærit: aucupatur absentiam mariti, ipsum adiuuorem flagitij sui timeri inuenire; quia conscio, te formidat implicari. Et videmus eum suauitate duci: sed suauitas illa non est tanta, ut vincat etiam timorem & dolorem, timoremque pœnarum. Da mihi pulcrum iustitiæ: da mihi fidei pulcritudinem; procedat in medium, ostendat se oculis cordis, inspiret feruorem amaroribus suis, iam tibi dicitur, Frui me vis? contemne quidquid te aliud delectat, contemne pro me. Ecce contemisti, parum est illi: humanum est hoc, propter infirmitatem carnis vestræ parum est ut contemnas quidquid te delectabat; contemne quidquid te terreat: contemne carceres, contemne vincula, contemne eculeum, contemne tormenta, contemne mortem. Hæc victis, inuenisti: in utroque gradu amatores iustitiæ vos probate.

Inuenimus forsitan aliquos qui præponant iustitiæ delectationem voluptatibus, & delectationi corporis sui: qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemque contemnat, puras est aliquis in vobis? saltem cogitemus quod profiteri non audemus. Quid cogitamus? vbi cogitamus? millia Martyrum adiacent oculis nostris, ipsi veri amatores perfectique iustitiæ. De illis dictum est, *Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, quod probatio fidei vestra patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet.* Quid addi potest, ut opus perfectum habeat? amat, ardet, fernet, calcatur omnia quæ delectant, & tranlit: venit ad aspera, horrenda, truculenta, minantia, calcatur, frangit & tranlit. Ô amare, Ô ire, Ô sibi perire, Ô ad Deum peruenire! Qui animam suam amat, perdet illam; & qui perdidit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet illam. Sic armandus est amator iustitiæ, sic armandus est amator inuisibilis pulcritudinis.

Sed

Luc. 2.

Math. 10.

Sed prius fratres mei plangite quod eratis, vt quod nondum estis esse possitis. Hoc quod loquor magnum est; & vnde nobis magnum? summum est, perfectum est, optimum est. Vnde nobis? audite vnde nobis: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec momenti obumbratio. Inde est quod habemus bonum, inde est quod nondum habemus. Non habetis? Petite & accipietis. Si vos, ait Saluator, si vos cum sitis mali, noletis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester celestis dabit bona petentibus se? Ista D. Augustinus ingenio non fecundo magis quam facundo, magna exemplorum varietate populariter, quod obscurius videbatur exponens.

Iacob. 1.

Matth. 7.

CAPVT IV.

Gradus & varietates delectationis.

QVos autem initio cœperat, sed deinde dicendi æstu abreptus minus distinguit, delectationis gradus in virtute, tres videtur recensuisse. Primus, quando iustitia, virtus, rectum, perfectior vitæ institutio, Deus, & quodcunque spirituale verumque bonum, sic diligitur, vt præ illo aliud nihil diligas, hoc est vt nihil amoris eius præponas, nihil sit ex cuius cupiditate ad istud relinquendum, aliud verò amplectendum permoueri queas. Qui sic delectatur iustitia, qui arrepto vitæ Religiosa instituto sic delectatur, si diuitia, si honores, si cuiuscunque illi cupiditatis expletio, sed ea conditione proponatur, vt à iustitia, à Religioso instituto desciscat, protinus auersabitur: cur? nisi quia hæc præ istis amantur, retinentur, & præsentia delectant? Est autem hic gradus necessarius, non ad perseverandum in bono tantum, sed ita vt nullus sit verus boni & recti amor, qui verè Virtus dici queat, nisi eiusmodi sit, nec enim virtute præditus, aut Dei amore dici potest, qui non est animo sic affectus, vt nihil quod eis aduersetur, illorum amoris præferre velit.

Secundus gradus est, quando sic aliquo delectamur, vt quasuis alias delectationes licitas ad præstantius illud referre conemur, statuamusque in eis non delectari, nisi istis aliis consentiant; vt si delectationes in Religione licitas, non nisi pro ratione vocationis admittas, si sensuum licitas voluptates ad virtutem referas, temperantiæ, amoris Dei, vocationis explendæ gratia comedas, quiescas, legas, aut aliud quid gratum agas, si denique nihil aggredieris, nisi vt diuinæ te voluntati magis conformes, eique placeas: de quibus antè dixi partim vbi de recta intentione, partim vbi de secundo humilitatis gradu disserui.

Tertius gradus est, quem summæ perfectionis esse merito miratur, vt iustitia, perfectio, virtus, institutum vitæ melioris, bonum spirituale, & Deus ad eò

diligatur, ut pœnæ, ut carceres, ignominia, dolores, mors ipsa subeantur potius, quam ut harum rerum sancta dilectio, vel terrore, vel dolore violetur. Qui gradus, necessarius quidem est, cum ad eum res articulum venerit, ut vel subeundi sint corporis dolores, vel amittenda dilectio; at multæ sunt, & non infrequentes occasiones, minus quidem necessariae, sed huic gradui exercendo, & quodammodo exacuendo opportuna, ut quando ad ægrotos subleuandos, ad rudes docendos, fidem propagandam, vitia conuellenda, perfectionem stabilendam, peccata nostra suppliciiis voluntariis expianda, aliisque iustis de causis aut fortè oblati, aut sponte quæsitis, in Dei honorem iucundiora repudiamus, & sensui molestiora lætatur. Quod ipsum si in desiderationem, in delectationem venerit, ad tertium humilitatis gradum, tam sublimem, virtuti quæ ac Dei Domini nostri Iesu Christi imitationi tam indiuulsè adhaerentem peruenit. De qua diffusè dictum est.

Sed ex his omnibus id efficimus, auocandam à cogitanda delectatione sensuum mentem esse, ut quæ vera sit ipsius mentis delectatio capiamus: quamquam enim hæc variæ sint, & earum illæ crassiores, quæ pruritu titillante, gustatum tactum uel delectant, illæ autem defæciores, quæ vel formositate visum, vel auditum numerosiore sono capiunt; at tamen etiam hæc, corporataram rerum mole concretescunt, nec ad spiritus puritatem, virtutum formam, suauitatem mentis internam depurari, & quodammodo tenuari possunt. Vera semper est delectatio mentis, cum te id habere vides, quod iuste, quod merito, quod sanctè, quod ex ratione, & voluntate diuina amabas, desiderabas, optabas nunc autem habes: itaque ex omni sancto & iusto virtutis opere voluntariè perfecto, eiusmodi delectatio semper exoritur; item quæ cum te vides bonum aliquod & spiritui conducentis obtinere, ut institutum vitæ in flore primæuo vigescens, proborum virorum prouocans ad meliora consortium, Deitui non in aliis tantum rebus quæ Deus est, sed etiam corporatam in SS. Sacramento præsentiam; cum hæc inquam & alia plurima ad æternitatem conducentia, & spiritualia bona tibi præstò esse vides agnoscisque, fieri nequit quin inde in animum noua delectatio redundet, quæ sit iucunda rerum verè bonarum cum cognitione possessio.

Est autem, quantum opinor, triplex: Prima, & quam præstantissimam iudico, liquidissima & purissima quædam delectatio, qua mens nullo sensu corporis, sed intima quadam mentis serenitate percipit se Deo suo, virtutis affectui, spei salutis, & rebus optimis adhaerescere, in eo quæ desiderationem omnem sopiri, ita ut summa in tranquillitate lenissimè conuiescat. Hanc mortalibus, pro modo perfectionis, occultæ quæ suæ dispensationis rationibus, interdum videntur, non ad plenum, aut semper fruendam dare solet consolator Spiritus. Altera est delectatio mentis, quæ sui gustum, quasi rorem edulcantem, respersit in corpus, ita ut quædam etiam in sensum suauitas deriuetur, ad orationem &

exercitia pietatis alliciens: & hæc est fermè vulgo notior, quam quæ intelligunt cum se deuotè, vel non deuotè orasse, aut sacris interfuisse profiterentur. Valet autem vel ad mala cauenda, vel ad bona retinenda plurimum: oriturque vel à sola Dei miserentis, & ad sanctiora prouocantis liberalitate, vel etiam naturalis, quæ mentem inter & corpus intercedit, coniunctionis efficacia; nec enim soli corpori in mentem, sed menti quoque (& iustius) in corpus dominari durum est.

Tertia delectationis est species, qua id omne volumus, quod omnino volumus, & obfirmata voluntate decernimus, censeturque non ex ignoratione & non-sponte, sed voluntariè susceptum, vel admissum: ita ut eiusmodi sint etiam illa quæ vel blanditiis illecti, vel terrore adacti, amore, vel timore, aliàs non facturi, tandem tamen admittenda suscipimus. Cùm enim voluntas humana sit libera, quidquid vult, sua denique sponte vult; & quamuis terrores intententur, nunquam volet, nisi velit, minæque non efficiunt ut velit, sed ut hinc proposito dolore, inde doloris vacuitate, idne subire, an hoc eligere malit, ita tamen ut si eligat, intus quod attinet ad animum, liberè eligat. Hoc in Martyribus, hoc in apostatis cernere fuit: stringebatur gladius impius in Sapphirus, stringebatur idem in Nicephorum Christianos; cessit ille terrore, negauit Christum, breuiter seruauit vitam, æternam perdidit; non cessit Nicephorus, licetori ceruices fortiter præbuit, vitam hanc perdidit, in æterna coronatus est. cur ille cessit, cur hic perstiterit, nisi quia vterque sic voluit? nisi quia ille huius vitæ delectatione illectus, spem futuræ posthabuit? hic autem in ficta præsentis dulcedine despreta, futuram præposuit. & quidem mala iste, hic bona voluntate bene usus est. Sed cur illi mala, cur huic bona voluntas fuit? illi mala, quia malo vitæ desiderio, malè delectatus, malè acquieuit & consensit; huic bona, quia bono iustitiæ desiderio, bene delectatus, bene illi consensit, vitam hanc contempsit, & præ vitæ fidem dilexit. Hoc autem quod vterque voluit, vterque fecit; voluit minis cedere Sapphirus, cessit, voluit minas spernere Nicephorus, & spreuit: & vtrique ut facta voluntaria, sic pro ratione factorum, sua est à Deo iudice merces redita.

Diligenter, quæso in nos ipsos animum intendamus: Cùm aliquid volumus, quodcunque demum sit, quid agimus? Obicitur nobis quidpiam quod velle, quod nolle, vel omittere possumus: itaque hinc est velle, inde nolle: quam in partem vehementius incubuerimus, in eam ferimur, si fluctuantes, incerti, dubij; cessamus, necdum volentes, necdum nolentes, in vtriusque confinio: cùm autem vel appetitu, vel ratione vincente, alteram in partem tota incubuerit voluntas, dicitur id velle, ei parti consentire, illi acquiescere, illa delectari; si quidem delectatio est appetitus quietes, cumque voluntas sit appetitus (ut vocant) intellectiuus, quotiescunque aliquid vult, appetitioni eius rei acquiescit, & in ista sua voluntate conquiescens delectatur: semperque cùm aliquid vo-

*Non efficiunt
mina, efficiunt
aut formaliter,
ut philosophi loquuntur,
sed moraliter &
inducendo.*

lumus, volumus quia voluntas in eam partem delata conquiescit, atque adeo delectatur. Quod ipsam clarius demonstratur, tantilla mutatione verborum, si dixerimus: Quidquid volumus placet. id certè nemo negauerit, nam & iam olim Placere, decernere, & Placita dicta sunt, decreta sapientum: & hodie in scriptis principum & aliorum, placendi verbo, firma voluntas exprimitur. Quod ergo volumus, quò volumus, placet; & quod nolumus, quò nolumus, displicet, quod placet, delectat: quod displicet, ingratum est, iungamus hæc, & nemo diffitebitur; quod volumus, quò volumus, placet, delectat ergo; quod nolumus, quò nolumus, displicet, contristat ergo, & molestiam infert.

At sæpè difficile est, id diiudicare, vulgo maximè, qui è sensu omnia meritis fitque obscurius, quoties plura, & inolita, & blanda meliori nouæ voluntati repugnant, sed & sæpè infirmi, nutantes, metuentes, incerti que diffidimus, quo fit vt voluntas vires haud exerat, pugnaque inter sensum atque rationem adhuc vigente, nequeat pacis & tranquillitatis fructus, qui est in delectatione, sentiri. Vt enim cum in seditione populari, ad manus venit, & exat deicit pugna, altera parte vincente, & secuta pace, non statim è pace voluptas efflorescit, sed prius abstergendus est dolor, & pacandum quod turbulentius fuerat. Itam homine, cupiditatem vel diu roboratam, vel recens inflammaram, edomante, turbatur nescio quid, quod momento componi, & ad delectationis tranquillitatem perducì non continuò potest; nisi largifluo diuinæ gratiæ torrente, bonus Deus, terræ nostræ ariditatem, impluens molliat.

Attamen quantumcumque in contrarium nos affici senserimus, aut planè nullum, in id quod volumus, affectum senserimus, est ex voluntatis consensu in partem alteram delectatio mentis ibi iudicanda esse, vbi consensus tribuitur. Exemplis ostendo: Est qui temperantiæ assuetus, moderatissimus est in potu, mensuramque sibi positam transilire, non sine palati amarore, ac stomachi conuulsione possit; hic si in helluones inciderit, qui precibus, & importunè instando, à temperantiâ inuitum, dolentem, & cum amarore potantem abducant, dicemusne ad hanc perpotationem delectatione duci? Alterum quoque statuamus, qui iam olim pergræcari assuetus, maxima ducitur auaritate compositandis, vixque, cum à poculis recesserit, videtur illi vita vitalis: serò tandem ipse se respiciat, diuinoque inspirationum sanctarum monitu permotus, temperantius agere decernat, conuiuio interfit, vim sibi inferat, ardentisque sitim gurguris imperante ratione patiat; putas, quanta pugna, quantus dolor, quam recalcitrans erit sensus? ergone, si in propolito perleuerat, erit etiam in tam ardua molestaque voluntate delectatio?

Erit sanè, sed non sensus, ac mentis, in hoc postremo bona, in illo priore mala delectatio. Qui se, malo assuetus, vincit, & bonum facit, fortiter vult bonum, fortiter bono adhærescit, fortiter acquiescit, fortiter ei placet bonum, cumque voluntate acquiescat, ei que placeat, in eo re ipsa & verè plus delectatur, plus
adha-

adhærescere vult quàm in eo quod cõtrarium & sensui deliciarium est: facit autem praua sensus corruptela, vel imperfectio ad sublimiorum gustationem non assurgens, vt delectari nequeat, sed magis contristari sensus: qui tamen cum vincatur, cum à ratione superetur, fiatque non id in quod ipse propendet, sed quod iubet ratio, hæc est cuius delectatio, delectationis aduersæ victrix dicenda est. At in priore exemplo succubuit: cum enim ille alter, dolens licet & gemens, aliorum inuitationi cessit, & temperantiam in temperantia mutauit, quamuis verbis & mentis opratione temperantiam præferret, quamuis inuitus in deteriora raperetur, se tamen ipsa voluntas flexit, maluitque alienæ prauæ voluntati acquiescere, quàm recto suo iudicio vtendo fortiter contrà ire, atque ita re ipsa magis ei placuit alienis prauis desideriis quàm rectis suis, & renitentibus iudiciis consentire: fuitque mentis mala delectatio, qua malè superari se passus est, quantumuis sensus, & melior mentis delectatio repugnaret. Sed quid facias? ea voluntatis vis est, vt delectationibus pluribus oblati, etiam deterio-rem, si volet, eligat: quam autem elegerit, hac duci, ex hac vel bona vel mala esse censebitur.

Intelligo, inquis, quid velis: tota ista tua victrix delectatio, non aliud erit quàm ad recta rationique consentanea, mentis assensus: tandemque ista tua pollicitatione mystica, nihil nisi rem vulgarissimam assequemur. Non ita est, inquam, sed delectatio quidem, (vt de victrice tantillum taceam) in consensu semper est, at non est ipsa consensus: quiddam est quod ciet, quod comitatur, conseruat roboratque consensum. Vt enim palato si cibus gratus adhibeatur ipsamet cibi applicatio, non est delectatio, sed cum applicatione est delectatio, & propter delectationem fit applicatio: ita cum aliquid volumus, illa ipsa voluntatis adiunctio qua volumus, non est delectatio, sed cum delectatione est, & à delectatione est, & incrementum capit: propterea quippe voluntas in aliquam partem potius fertur, quia ibi denique, licet aliorum alliciant plurima, plus sibi quietis & boni futurum putat, & id amplectitur, quod bonum cum habet, re ipsa latatur nisi mutetur, & antequam habeat, ipse delectatur: atque ita delectatione ad consensum mouetur: est enim appetitus proprium, vt in suum bonum feratur, suoque bono delectetur, aspernetur & fugiat contraria; cumque voluntas sit appetitus, fertur in bonum, nec amare aut velle cum cognitione potest, nisi quoniam bonum est & sibi delectabile; aliud si fuerit, refugiet, auerfabitur, nec induci poterit vt velit, nisi inducatur vt aliqua ratione id bonum putet.

Quares, cur nomine delectationis, potius quàm quietis aut simili vtar, cum persæpè nulla delectatio sentiatur? Ideo est, vt (quod antè monui) à delectatione cogitanda in morem sensuum desuescamus, mentisque puriorem inquiramus: sed maximè, quia re vera delectatio, sed mentis est, quæque sola sæpè mente percipitur, dum intima quadam tranquillitate animi, etiam repugnante

& impugnantē sensu, ei firmiter adhærescitur: ac denique ut delectationis nomine doceamur quā iucunda sit virtutis & sanctimonie via, videamus quē ad id esse contendendum, ut nullo nostro vitio, improbaue consuetudine, vel deuo errore iniucunda non fiat, imò potius ad id conemur, ut in dies lætius ametur, cupidius retineatur, exerceatur avidius: ita est, res diuinæ & sanctæ, quo familiarius, quo crebrius vsurpantur, eo cognoscuntur & delectantur plenius.

Cum igitur ad consensum voluntas delectatione ducatur; illa est delectatio victrix cuius initium atque desiderium à Deo tam aprè insinuat & obicitur voluntati, ut voluntas hinc allecta, bonum quod suadet velit, malum quod dissuadet nolit, & in quamvis partem sequatur, quia trahit sua quemque volutpras. Voluptas, inquam, quæ sit obfirmata quies in bono quod velle, quod amare decreuit, non autem semper leniter & voluptariè sensum corporis afficiens. Sic ramentum etiam interdum fit, torquæ victricis delectationis esse gradus possunt, quot delectationis esse dixi paulò antè: nempe Prima, ut tanta sit in virtute delectatio, ut nihil illi præponatur: Secunda, ut virtutis causa cetera delectent ac amentur: Tertia, ut etiam pro virtute, dolorifera subeantur & appetantur. Itemque tam potest delectatio victrix, esse speciem multiplex, quàm ipsam delectationem diximus; Liquidissimam & purissimam vnam: Suauem & fortem alteram: Tertiam fortem & vincentem tantum, at non sine sudore vincentem, suauitate sensifica carentem. Quæ quidem ex dictis intelligi possunt: ut cur, & quibus, & quomodo ista diuersitas accidat, non huius est temporis, nec tam ad institutum facit quàm prolixum foret. Postremum addamus.

C A P V T V.

Ad victricem delectationem quædam conducentia.

Delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui, monet psalmus, & concors est Sanctorum adhortatio, ut rebus bonis delectemur; sic enim feruentius & constantius illis adhærebimus. Eam delectationem, nonnulli lætitiæ spiritus dixere, esse quæ rentationum omnium remedium, & virtutum incentiuum. Nec dissimili diligentia à tristitia sunt dehortati, de qua ut aliquid dicam, quo plenius deinde ad lætitiæ redeam,

Grad. 5.

*Lib. 2. de
pronid.*

Graue est, & in primis notandum illud Climaci, qui de penitentia, quæ amarior videri merito potest, differens ait, *Quicumque lapsi sumus, ante omnia spiritui mœrorum resistamus*: quasi si in omnibus mœrorum impediret. Et D. Chryllostomus egregie admodum docet, desperationis, & seipsum præfacandi desideria, &

& impulsus; non tam instinctore dæmone, quàm incitante mœrore progigni, dæmonem quæ cæca illi & anxifera nocti non secus ac furem se inferere, fugarique luce lætitiæ; at verò à mœrore recedi, si à multitudinis iudicio recedentes, sola superna & æterna sapiamus. Iterumque alio loco, *Omni inquit, actione Lib. 1. diabolica potentior est ad nocendum, mœroris magnitudo.* Sed copiosius & significanter B. Nilus, è quo nonnulla decerpam. Concisè loquitur, & varia indiscriminatim profert. *Spiritus voluptatem ignorat Monachus, qui se tristitia dat. Animi vermis Orat. de tristitia est, qui parentem exedit. Doloribus afficitur mater dum filium parit, sed postea trist. quam peperit non dolet amplius: tristitia verò & in ipso partu dolorem affert, & posteaquam nata est vehementer excruciat. Ut ille qui feбри magna laborat, mellis dulcedinem non sentit, sic Monachus qui se tristitia finit opprimi, est spirituum consolationis exers. Monachus tristis non excitat animum ad contemplandum, nec puras unquam effundit preces. Omnibus enim rebus bonis tristitia est impedimento. Ut vincula pedes à cursu prohibent, sic tristitia mentem auocat à contemplatione. Qui capiuntur à barbaris, ferreis compedibus vincuntur; & qui superantur à cupiditatibus, tristitia vinculis coercentur. Nihil roboris habet tristitia, nisi reliqua adsint perturbationes. Qui tristitia obstrictus est, is victus est à perturbationibus, & tristitia vincula circumfert, tanquam indicia calamitatis sue: tunc enim præsidè est tristitia, cum id quod appetebat caro consequi non potuit. Qui vicit appetitum, is perturbationes superauit: & qui perturbationum est victor, is tristitia non succumbet. Qui verò succubuit voluptati, is tristitia vincula non effugiet. Qui tristatur assidue, seq. à perturbationibus liberum simulat, similis est agrotanti qui valere se fingit: quemadmodum enim ex colore ager, sic ille agnoscitur ex tristitia. Oculorum aciem hebetant tenebræ, & contemplatricem animi vim obtundit tristitia. Verum, qui mundi voluptates aspernatur, is à tristitia non opprimetur.*

Ista illi de tristitia, quæ est ob aduertum & displicens quiddam, animi mœror atque deiectio, cui aptè noctis & tenebrarum nomen imposuit D. Chrysostomus. Addam id obiter, mirum esse, perpetuaque experientia contestatum, quàm subito blasphemis, impuris, desperationis cogitationibus illi obruantur, qui ad eas propensiores sunt, illic ut vndeunque mœstus quippiam in mentem incidit. Hoc animaduertant qui conscientis regendis præsumunt, ac persèpè vel lepida narratione, vel ludicra exercitatione dissipabunt, id cui sanctis exercitiis, seriisque remediis vis potius & robur accedebat. Atque hinc intelligetur, quanta cognatione coniuncta sint, mutuoque sibi deseruiant, naturales & supernaturales affectus & virtutes, utpote quæ vnus & eiusdem animi complexu fouentur, viribus & facultatibus iisdem, nempe voluntatis & intellectus, exercentur: quod qui penitus obseruasset, nunquam equidem, licet modestissimè, refutare conatus esset R. P. Ioannem Crombecium, in libro de Studio perfectionis docentem, naturæ temperamentum etiam perfectioni conducere. quod tam perspicuum est, ut non vnus, sed omnes magnam Deo debeant gratiam, si animam sortiti bonam, si perturbation-

turbationibus non obnoxij, si dociles & ad bona faciles nati sunt: Deoque suam sanctissimam providentiam rerum naturis accommodante, eaque non destruyente, sed flectente, ac in melius vrente, nonne ferre videmus in Sanctis eos virtute simplicitatis, prudentiæ, fortitudinis præcelluisse, qui etiam virtutum earum naturale prius dederant specimen. Sed ad lætitiã redeamus: incitatus cuiquam repugno.

Sæpè dixi delectationem mentis, esse mentis pacem: eoque etiam nomine utitur Nazianzenus, eam definiens, εἰρήνη, τὸ τῆ κατ' ἐξάσων αἰσθητόν: Pax, id est quod privatim quisque expetit, ita rectè Billius, vertique pariter eodem sensu, sed verbis ad ea quæ dixi magis accedentibus, *pax, id est quod cuique placet, imperium, licentim pergit, in turbulentas animi permotiones.* Est (ex Dacriano Abbate) libertas, puritas, æqualitas, pacifici & imperturbati cordis iugiter coram Deo perseverans. Quietem, quod idem est, vocat D. Anselmus, de qua hæc habet verba aurea, *Amice mi & frater dilectissime, totis viribus quieti mentis studeas, sine qua nihil licet, callidi hostis insidias circumspicere, vel semitas virtutum angustissimas prospicere. Ad hanc verò monachus qui in monasterio conuersatur, pertingere nullatenus valet, sine constantia & mansuetudine, quæ mansuetudo indissolubilis est comitis patientia: & nisi monasterij sui instituta, (quæ diuinis non prohibentur mandatis) etiamstrationem eorum non peruiderit, ut religiosa studuerit observare.* En quid vir ille sanctus ad delectationem in Religiosa vita exigar, & verissimè, constantiam, mansuetudinem, patientiam, legum & rerum præscriptarum observationem sedulam.

Sed præterea cauenda quædam, quædam etiam curanda breuiter proponam, ut constantior & firmior in eo quod rectum est delectatio perdurare possit. Primò & sedulo ab iis omnibus abstinendum, quæ metorem & animi delectationem pariunt, etiam si boni specie offerantur, ut est peccatorum prætorum, & (quantum bona fide credimus) in confessione deceptorum, humilitatis obtentu recordatio. *Suadeo vobis, amicis meis, amicissimè dicit Bernardus, reflectere pedem à molesta & anxia recordatione viarum vestrarum, & euadere in itinera planiora, serenioris memoria beneficiorum Dei: — miscetur absinthio mel. — Maior est Dei pietas, quam quæuis iniquitas. Ideo iustus non continè, sed tantum in principio sermonis accusator est sui. Quare grauius errant, nec ad planiora perfectionis iuga conscendent, qui peccatorum recogitandis sordibus perpetuò adhærescunt, fermeque ex nimio sui amore, suæ diligentia fiducia, & de diuina bonitate diffidentia oritur.*

Secundò, tepor inflammandus, quem delectationi ac perseverantiæ contrarium describit quodam loco D. Bernardus: quare incitandus ad alacritatem est animus, nobisque vis est inferenda, ut magnas ad opeta singula & alacres conatus afferamus. Ita est in rebus omnibus, lenius, iucundius, perfectius fit, quidquid erecta mente perficitur; quo lentior, tardior, tepidior fueris, eo magis molestia crescent. Iam verò incitandæ in Deum alacritatis, teporisque vitandi, infinitæ & vbi que descriptæ rationes existant.

Tertio,

Orat. 14.

In spec.

Epiſt. 7.

Homil. 11.
in Cant.Homil. 63.
in Cant.

Tertio, & ad eam quam in statu perfectiore delectationem atque perseuerantiam commendo, maximè facit, si prauas & vanas huius vitæ delectationes, mundi quæ blandimenta contemnimus, statim quæ vt eorum aliquid in animum insperere senserimus, cum odio & execratione depellimus. Cuius ad alias *In declam.* consolationes mens inhiat, & penitus in caducis & transitoriis non renuit consolari, ipse sibi profectò celestis subtrahit gratiam consolationis: quam si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementi, petere, querere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. Sed ad id quod volumus mirum quàm grauitè, quàm accommodatè D. Gregorius, diuulque Basilii, Magni vterque: & hic quidem, his verbis; Repentini, & qui præter spem eueniunt rerum casus, ii sunt qui perturbationem hominum mentibus solent afferre. Quem autem praua affectio prorsus nulla obturbat, hunc sine dubio ritè & vt par est, latari existimandum est, eiusque letitiam, immutabilem esse atque sempiternam; quando latitia, virtutis atque bonitatis est affectatrix, vt est apud Prophetam, Latabitur Dominus in operibus suis. Animus igitur, qui se peruigilem, & in actionibus rectis assidue occupatum detinuerit, — huiusmodi exercitatione & consuetudine, mores suos ad equitatem, insipientiam modestiamque, ac tranquillitatem componet atque perpoliet. Et post alia plura, Si animus naturales corporis motus rectè temperet, præterquam quòd corpus incolume conseruat, hoc etiam accedit, quòd ipse à periculis permanet liber. Si verò remiserit & se ignauitæ dederit, & corpus & animus in perniciem ruunt. Et D. Chrylost. Nihil ita tranquillitatem & sedationem animorum *Orat. in Calend.* ingenerat, atque hæc religionis nostræ instituta; res præsentis despiciere, futuris inhiare, nihil humanum stabile iudicare, non diuitias, non potentiam, non honores, non clientelas. Magnus verò Gregorius: Magna est securitas cordis, nil concupiscentiæ habere secularis. Nam *1.22. Mor. c.10. vel 14.* si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillumque, esse nullatenus potest: quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illucque, quasi quibusdam fluctibus voluitur, ac per modos varios, rerum alternantium mutabilitate versatur. Si verò semel in appetitione superna patria forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus, eandem intentionem suam, quasi quendam secretissimum secessum petit: ibique, incommutabiliter inherens, & mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tranquillitate quietis suæ, in mundo, extra mundum est. Excedit profectò ima omnia intentione summorum: & cunctis rebus quas non appetit, libertate quæ ad eam se superesse sentit, nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia, quæ concupita opprimere mentem poterant, despecta subteriacent. Tamen, mox inquit, quia sanctus vir quantalibet virtute profecerit, cum in hac vita positum, adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit, vt scriptum est, Quamquam in *Psal. 38.* imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur: plerumque agitur vt & turbetur exterius, & imperturbabilis duret interius: & quod vanè conturbari potest, de infirmitate carnis fit, quamuis in imagine Dei ambulet de virtute mentis: quatenus & roboratur intus diuino adiutorio, & tamen adhuc foris sarcina premitur humana. En igitur, quàm & mundi

Kkkk

mundi

mundi omnia contemnenda, & omnis animi perturbatio cauenda, & rebus omnibus exstare oporteat, vt firma tranquillitas, vt perennis in virtute, in Religiosi status professione delectatio retineatur. Renue, cum Rège sancto, consolari in rebus creatis, & summus te creator complectetur, in eoque delectaberis: sine delectatione non est anima, aut summas habet, aut infimas: infimas contemne, summis vt fruaris.

*Lib. de vit.
solit.*

Cap. 69.

Quartò, si copiosior, & quæ etiam sentiatur, delectatio percipitur in bono, ac etiam in sui instituti professione; cauendum ne id tibi quisquam, sed omnino Deo tribuat. Apud S. Bernard. lego, *Nonnunquam, quasi nescientem, gratia præniti, & genu seruorum recipitur in mensa filiorum, cum rudis & incipiens animus in eum orandi assumitur affectum, qui pro premio sanctitatis reddi solet meritis perfectionis. Quod cum fit, agitur vt vel in iudicium suum, non liceat scire negligenti quod negligat, vel vt prouocatio caritatis, amorem vltro se offerentis accendat.* Pergitque seipsum talentis, sibi que tribuenris quantus sit error ostendere. Audiendum Diadochi monitum, neque nimium in desolatione dolendum, ne ad diffidentiam; neque nimis in consolatione letandum, ne ad superbiam deflectamus. Quid medium intercedat, vt scire possis; addit, inter illuminationem & derelictionem, esse experientiam; quando scilicet neque clara luce resplendet aut accendit gratia, neque se totam negat, sed obscuriore & latentiore auxilio diligentia & solliciti amoris nostri periculum facit; est etiam, inquit, spes media inter dolorem & lætitiã: quod perspicuum est. Omnino que curandum, vt, cum minor in mente suauitas ad recta sentitur, tum diligentius nobis attendamus, vim inferamus, sursum que nitamur. Qua de re legendus D. Bernard. hom. 21. in Cantica.

Quintò, plurimum iuuat, è rebus omnibus aliquid pietatis haurire, in Deum ferri, & desideria sancta succendere: in Religiosorum singulis Deum contemplari, eorum que se consortio beatum predicare: in lætiorẽ partem, in que melius interpretari singula; à nemine offendi posse, neminem offendere. quæ singula & natura iucundissima, & in Religione sunt frequentissima.

Sextò, de bono status Religiosi, de que suæ vocationis beneficiis sæpè meditandum, sæpè agenda Deo gratia, sæpè renouandum, & ne veterascat instaurandum serio, & cum animi plurimo sensu, Religiosæ vitæ ex perfectione traducendæ propositum. Quarum rerum peragendarum, tanta est in minima Societate Iesu, argumentorum, librorum, temporis & loci copia, vt grauissimas iudici Deo pœnas meritissimò daturi sint, si qui minùs quàm oportuisset videntur, inde que vel miserè labuntur, vel tepidius repunt.

Septimò, sui ipsius, tranquillitatis que atque pacis animi præ ceteris omnibus habenda cura: ideo que quantum præscripta maiorum, & instituti ratio ferent, non aggredienda plura quàm commodè possis, ingenium que & vires ferant: mediocritate oportet esse contentum, suo que modulo prudenter & humiliter viuere: nec rerum euentu villo turbari.

Denique

Denique diuina maximè prouidentia niti oportet, & quod Sanctis omnibus solenne fuit, coram Deo humilis mentis perpetua ueneratione adstare: cuiusque præsentiam ad amorem, ad spem, ad alacritatem, iucundumque solatium flectere. Quæ singula, vel hîc, vel aliis locis diffusius dicta, indicando commendasse sit satis, ut verè sanctæque delectationis tot deprehensis fontibus, iucundum & facile sit ad finem vique decurrere, & ad perseverantiæ immarcescibilem coronam, duce, comite, defensore Deo peruenire. Dicit quadam epistola D. Augustinus, se, si multa reperere posset, vnum tamen & sapius esse dicturum, A curis vanis abstinete, Veras suscipite curas. Bene quidem, sed & eius imitatione quidni & hoc postremò & instar omnium commendauero: quidni in his paucis vniuersa quæ ad perseverantiam in Religione suscepta faciant, concludero? Nempe, Humilis esto, Deo præsens adsta, & perseveras. Quisquamne sub oculis tantæ maiestatis impingat?

Habes, mi carissime frater, quæ pro negotiorum & temporis opportunitate, ad tuam fratrumque meorum, (dicam & meam) vtilitatem scripsi. Nonnulla initio posueram quasi secutura, quæ non hîc reperies: dabit, si voluerit, bonus Deus, & horum expoliendorum, & reliquorum addendorum facultatem. Interimque tum tuis, tum aliorum precibus impetra, ut quæ hîc, ut quæ tota reliqua vita & multoties, & grauissimè peccaui, purissimo Iesu Christi Domini mei sanguine diluantur, gratiæque & fauori diuino redditus, in Societate Iesu non corpore tantum, sed non indigna mente ad extremum vsque spiritum perseuerem. O mortem, tum verè vitalem! ô horam, præ horis omnibus expectandam! Qui nolentem vocasti, & volentem fecisti, bone Deus, volentem confirma, & ne corruat protege. Per eundem omnis gratiæ fontem Iesum Dominum, cui cum Patre & Spiritu sancto omnis laus in ætænum. Amen.